D.v. Keulen
Een Blok aan het Been? Gereformeerde mannenbroeders in debat over de islam.
Boekencentrum 2011, prijs 14,90 €, ISBN: 978 90 239 2608 5, 187 pagina's, paperback

Twee gereformeerde grootheden, Abraham Kuyper en Herman Bavinck, reageren beiden in hun werk op de islam. Hoewel dat volgens Dirk van Keulen niet verwonderlijk is, Nederland was met Nederlands Indie als kolonie na Groot-Brittanie immers het op een na grootste moslimland ter wereld, heeft het mij toch verrast dat beide heren zo veel met de islam zijn beziggeweest. Een blinde vlek bij mij, misschien omdat ze door hun andere werk meer voor het voetlicht zijn getreden, Kuyper als voorman van de doleantie, Bavinck als systematisch theoloog.
Van Keulen geeft een overizcht van hoe Kuyper en Bavinck over de islam denken en vergelijkt hun posities. Kuyper heeft vooral kennis genomen van de islam tijdens een lange reis die hij na zijn premierschap op 68 (!) jarige leeftijd door het Middellandse zeegebied heeft gemaakt. Bavinck heeft alle gezaghebbende islamkenners gelezen; daarnaast is zijn vriendschap met Snoeck Hurgronje van belang. Hurgronje is de meest prominente Nederlandse islamkenner uit die tijd; ze leerden elkaar al tijdens hun studietijd in leiden kennen, maar gingen verschillende wegen.
Als Van Keulen de visies van Kuyper en Bavinck op de islam naast elkaar zet, vallen hem een aantal dingen op. Beide spreken vanuit een Christelijke visie over de islam, waardoor ze ook sterk antithetisch zijn. Ze benadrukken het grote verschil tussen islam en christendom, hoewel ze dat beiden vervolgens ook wel iets nuanceren, omdat er – op grond van Gods algemene genade/gemene gratie - ook in de islam waarheidselementen te vinden zijn. Toch slaat vooral bij Kuyper de balans in de waardering van de islam door naar het negatieve. Hij bekritiseert de islam op vele punten. Volgens van Keulen is die kritiek nauwelijks onderbouwd en gaat het hier vooral om negatieve stereotypen en bekende vooroordelen ten opzichte van de islam. Ook in de koloniale politiek blijft de islam voor Kuyper een blok aan het been. Bavinck is milder en zakelijker, al blijft ook hij kritisch over de islam en ziet hij de islam als tegenover van het christelijk geloof. Beiden zijn het er over eens dat het enige antwoord op het panislamisme uiteindelijk zending onder moslims is.
Van Keulen beschrijft nog kort de receptiegeschiedenis van de de visies van Kuyper en Bavinck in de Gereformeerde Kerken in Nederland en vraagt zich ten slotte af welk van beide benaderingen de voorkeur heeft in onze multiculturele en multireligieuze werkelijkheid vandaag. Hij kiest zelf voor Herman Bavinck, niet alleen omdat hij daarin meer aanknopingspunten vindt voor een theologie van de godsdiensten, maar ook omdat hij bij Bavinck meer zakelijkheid en minder vooroordelen ziet.
Het boek is een interesssant overzicht geworden van het denken van Kuyper en Bavinck over de islam. Van Keulen schrfijt helder, overzichtelijk en systematisch, zodat je aan het eind een goed beeld hebt van de overeenkomsten en verschillen van de visies en benaderingen van beide theologen. Dat geeft voor mij in ieder geval een heel nieuwe en verrassende kijk op deze 'gereformeerde mannenbroeders'. Tegelijkertijd merk je ook steeds sterker het anliegen van Van Keulen, waarbij ik het gevoel krijg dat één van zijn drijfveren is de overeenkomsten van christendom en islam te maximaliseren en de verschillen te minimaliseren. Hij maakt echter niet duidelijk waarom dat theologisch moet, anders dan dat christenen en moslims vandaag in onze wereld wel met elkaar verder moeten. Hij maakt ook niet echt hard waarom de negatieve beoordeling van Kuyper (en in

mindere mate Bavinck) van de islam alleen maar ‘bekende’ vooroordelen zijn. Daarvoor zou hij wel iets meer argumenten mogen aandragen.

Bernhard.J.G. Reitsma